Sünnet ve Sünnetin İslâm Dînindeki Yeri

Bizi yoktan var eden Allah Teâlâ'ya sonsuz hamt eder, onu tanımamak ve ona karşı nankörlük etmekten ona sığınırız. Hakla batılı, helal ile haramı ayırmak için gönderilen Hz. Muhammed (sallalahu aleyhi ve selem)'e, âl ve ashabına selam ederiz.

Sünnet lügatte; iyi-kötü tutulan yola denir. Hadis ıstılahında; Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e ait söz, fiil, takrir, fiziki yaratılışına, ahlaki olgunluğuna ait sıfatlar ve peygamberliğinden önceki ya da sonraki yaşamı içerisinde geçirdiği yani karşılaştığı olaylara karşı tavır ve duruşlarına sünnet denir. Sünnet bu manası itibarıyla hadis ile eşanlamlıdır. Usulü fıkıh âlimleri sünnetin manasını daraltarak sadece Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den sadır olan söz, fiil ve takrirlere sünnet demişlerdir. Fıkıh âlimlerine göre; Allah Teâlâ'nın yapılmasını kuldan istediği, yapılmadığında dünya veya ahrette ceza terettüp etmeyen şeylerdir. Âlimler arasındaki bu ihtilafın sebebi her ilimden kastedilen gayenin, diğer ilimlerden farklı olmasıdır.

Şöyle ki; hadis âlimleri Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in Allah Teâlâ'nın kendisine uyulması için gönderilmiş bir imam olma sıfatını öne çıkardıkları için O'na ait her şeyi sünnet kapsamına almışlardır. Usul-i fıkıh âlimleri Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kanun koyucu ve içtihat yapacak müçtehitlere, içtihat yapmaya dair kaideleri koyan olma yönünü öne çıkardıklarından hayatı içerisinde Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e ait olan ve hüküm çıkarmakta kullanılabilecek söz, fiil ve takrirlerini hadis kapsamında değerlendirmişlerdir. Fıkıh âlimleri ise peygamberin hayatı boyunca yaptığı amellerinin sair insanlar için farz, sünnet, mubah gibi hükümlere sebep olması tarafını öne çıkardıklarından Allah Teâlâ tarafından yapılması istenen, yapılmaması durumunda da cezayı gerektirmeyen amellerine sünnet demişlerdir. Bu tariflere göre Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den sadır olan "Ameller niyetlere göredir" sözü kavli bir sünnet, sahabe vasıtasıyla bize ulaşan hac esnasında Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in yaptıkları fiili sünnet, huzurunda yapılan bir şeye karşı çıkmaması da takriri sünnete örnek olur.

PEYGAMBER HAYATTAYKEN ONA İTTİBANIN VACİP OLMASI

Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) hayatta olduğu sürece sahabe din ile alakalı ahkâmı doğrudan Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) vasıtasıyla Kur'ân-ı Kerîm'den alıyorlardı. Çoğu zaman ayetler mücmel/tafsil edilmemiş, mutlak/takyit edilmemiş olarak geliyordu. Söz gelimi; namaz emri mücmel olarak gelmiş fakat rekât adetlerine, vakitlerine ve nasıl kılınacağına dair tafsilat yapılmamıştı. Yine zekât emri mutlak olarak gelmiş, fakat zekât ile alakalı ayetler zekâtın vacip olduğu alt sınır ile kayıtlanmamış, miktarı, şartları ve ne tür mallarda vacip olduğu belirtilmemişti. Bu ikisi dışında birçok hükümler de böyleydi. Bu durumda

Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’e müracaat kaçınılmazdı. Bunun yanı sıra Kur’ân-ı Kerîm’de bahsedilmemiş birçok olayla karşılaşılıyor ve hükümlerinden haberdar olabilmek için Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’e müracaat ile Allah Teâlâ’nın o hususstaki hükmünün bilinmesine ihtiyaç duyuluyordu. Kur’ân-ı Kerîm, bu ve benzeri durumlarda Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’e ve dolayısıyla onun sünnetine olan ihtiyacı şu ve başka birçok ayetler bildirmiştir.

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ

“Sana da, insanlara gönderileni açıklayasın diye Kuran’ı indirdik” (Nahl/44)

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلاَّ لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“Sana Kitap’ı, ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklaman için, inanan kimselere de doğru yol rehberi ve rahmet olarak indirdik” (Nahl/64)

فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Hayır! Rabbine ant olsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar” (Nisa/65)

İslam âlimlerinin çoğu, ayette geçen hikmetten maksadın Kur’ân-ı Kerîm’den başka bir şey olduğu görüşündedirler. İmam Şafiî (Allah ona rahmet etsin) bunun sünnet olduğunu, zira Kur’an’a atfedildiğini, bunun da birinin diğerinden farklı oluşunu ve sünnetten başka bir şey de olamayacağını çünkü Allah Teâlâ’nın bize bahşettikleri arasında sünnetten başka talim ettiği başka bir şey bulunmadığını söylemiştir. İşte bu ve benzeri sebeplerden sahabe, sebebini ve hikmetini bilmeseler de Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’in sünneti olarak sabit olan şeyleri ellerinden geldikçe taklit etmeye çalışırlardı. El-Buhârî’nin Hazret-i Ömer’den rivayet ettiği bir hadiste şöyle geçer: Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) altından bir yüzük edinmişti. Bunun üzerine sahabeler de altından birer yüzük edindiler. Daha sonrasında Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onu atıp “Ben artık onu asla takmayacağım” deyince sahabeler de yüzüklerini attılar. Yine Kâdı Iyaz’ın eş’Şifa kitabında Ebu Sa’id el-Hudri’den rivayet ettiği bir hadiste: Bir ara Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) sahabesine namaz kıldırırken terliklerini namaz esnasında çıkardı. Bunun üzerine sahabeler de namaz içinde terliklerini çıkardılar. Peygamber onların böyle yaptıklarını görünce neden çıkardıklarını sordu. Onlar, ” Sen çıkarınca biz de çıkardık “dediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: “**Bana Cibril, terliklerime pislik bulaştığını haber vermişti**“. Bu zikredilenlerden de anlaşıldığı üzere sahabeler, Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) hayattayken onun söz, fiil ve takrirlerini dini bir hüküm olarak telakki ediyorlar ve hiç bir şekilde bu hususlarda ona muhalefet etmiyorlar ve asla caiz olarak da

görmüyorlardı.

ÖLÜMÜNDEN SONRA PEYGAMBERE İTTİBANIN VACİP OLMASI

Peygamber Efendimiz hayattayken onun sünnetine ittibanın sahabeye vacip olması gibi Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ettikten sonra da onu gören ya da görmemiş diğer Müslümanlara da aynı şekilde onun sünnetine ittiba vaciptir. Zira Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e ittibayı vacip kılan naslar umumidir; zaman ve mekânla kayıtlanmamıştır. Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) yanında olsun olmasın, onu görsün görmesin her Müslümanın onun sünnetine tabi olmasının vacip olduğuna Yemen'e vali olarak gönderilen Muaz'a Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in nasıl hükmedeceğini sorması esnasında varit olan Ahmet bin Hanbelin, Ebu Davud, et-Tirmizi, ed-Daremi, el-Beyhaki, İbni Sa'd ve İbni Abdı'l-ber'in rivayet ettiği şu hadis açıkça delalet etmektedir. "**Bir durum çıktığında nasıl hükmedeceksin**" Muaz, "Allah'ın kitabıyla" dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), "**Allah Teâlâ'nın kitabında bulamazsan**" diye sorunca Muaz, Allah Resulünün sünnetiyle" dedi. Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), "**Allah Resulünün sünnetinde bulamazsan**" diye sorunca Muaz, "Bütün gayretimi harcayarak kendi görüşümle içtihat ederim" dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onun omzunu sıvazlayıp "**Resulünün elçisini, Resulünü razı kılmaya muvaffak kılan Allah'a hamt olsun**" dedi.

İşte tüm bu sebeplerden sahabe, Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in emaneti olan sünnetleri kendilerinden sonra gelecek kuşaklara ulaştırmak için azami gayret göstermiştir. İbn Hıbban, Ebu Davud ve et-Tirmizi'den rivayet edilen şu hadiste Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) sünnetlerinin başkalarına ulaştırılmasına rağbet için şöyle buyurmuştur. "**Benden bir sözü işitip işittiği gibi rivayet edene Allah Teâlâ rahmet etsin; nice rivayet edilen rivayet edenden daha iyi muhafaza eder"**

GENELDE HABERİN ÖZELDE SÜNNETİN KISA TARİFLERİ VE SÜNNETİN DİNDE İTİBAR EDİLEN İKİNCİ KAYNAK OLMASI

Hadis âlimleri haberleri dolayısıyla da sünneti iki kısma ayırmışlardır.

1. Mütevatir haber ve sünnetler
2. Ahad haber ve sünnetler

MÜTEVATİR HABER VE SÜNNETLER

> Adil ve kendilerine güvenilen bir topluluğun aynı vasıflara haiz olan başka bir topluluktan rivayet ettikleri haber ve sünnetlerdir.

AHAD HABER VE SÜNNETLER

> Bir veya iki kişinin ya da tevatür haddine ulaşmamış sayıda kimsenin aynı vasıflara haiz olanlardan rivayet ettikleri haber ve sünnetlerdir.

Hanefi âlimleri bu iki kısımdan başka meşhur ismiyle bilinen bir kısım daha tespit etmişlerdir.

MEŞHUR HABER VE SÜNNETLER

Aslı itibarıyla ahad olup daha sonraki tabakalarda tevatür haddine ulaşan haber ve sünnetlerdir.
Bu üçü arasında mütevatir haber ve sünnetlerin kesin ilim ifade edeceğinde ittifak edilmiştir. Dolayısıyla sünnetin hüccet olduğunu inkâr edenlerden başkası delil olabileceğini inkâr etmemiştir. Ahad haber ve sünnetler zan ifade etseler de onlarla amel etmenin vacip olduğunda sünnetin hüccet olduğunu inkâr edenler dışındakiler ittifak etmişlerdir. Sünnetin hüccet olduğunu inkâr edenler kendilerince deliller getirmiş, o delillere cevaplar verilmiştir. Bunlar ağır ilmi tartışmalar olması ve hayli geniş zamana ihtiyaç bırakmasından dolayı burada o konulara girmeyip sadece Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e her hususta ittiba edilmesi ile alakalı şu ayeti zikretmeyi uygun bulduk.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

De ki: 'Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.(Âli İmrân/31)

Unutulmamalıdır ki İslam inancının özü Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in her getirdiğine şüphesiz inanmak, hiç bir zaman ve durumda Allah Teâlâ ve Peygamberinin (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) önüne geçmemektir.
Bu durumda Müslüman, sünnetin delil olmasında şüpheye düşmemelidir. Zira bu iman zafiyetinin sonucudur.

Din âlimlerinin sünneti kısımlandırarak bazılarını bazılarından daha kuvvetli saymaları sünnetin delil olmasında şüphe içinde bulunduklarından değil, belki Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den böyle bir şeyin sadır olmama şüphesindendir. Böyle bir şüphe, emaneti olduğu gibi koruma hassasiyetinden kaynaklanıp mahbup ve matlup olduğu tartışılmazdır.
Ya Rabbi! Bizi onun yolu üzere yaşat, onun yolu üzereyken canımızı al. Âmin.

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŞKANLIĞINDA FIKIH KURULU